

Měj úctu k duši dítěte!
(T. G. Masaryk)

Vliv učitele na duševní rovnováhu žáků

Osobnost učitele, především stupeň její duševní vyrovnanosti, má zásadní význam pro duševní rovnováhu dětí, které učí.

Zjišťuje se, že nervozita učitelů, jejich neklid, celková duševní nevyrovnanost zanechává relativně výrazné a trvalé stopy v psychice dětí.

Čím mladší je dítě, tím výrazněji je negativně ovlivní např. nevyrovnaná, zlostná učitelka v mateřské škole. Dr. E. Vančurová (1966) pozorováním zjistila, že působení silně nevyrovnané (neurotické) učitelky mateřské školy vyvolá už během jediného vyučovacího půldne markantně, asi pětinasobně zvýšený počet příznaků dětské nevyrovnanosti.

U dětí o něco starších, tj. u žáků základních škol, se nervózní učitel nebo učitelka musí „namáhat“ o něco déle, aby se účinek jeho nebo její nevyrovnané osobnosti na žácích významně projevila.

Pokusila se to přesněji změřit dr. Jana Procházková ve své diplomové práci z r. 1986.

Postup výzkumu. Na dvou školách jednoho z okresů Severomoravského kraje zjistila nejdříve testy neuroticismu úroveň

duševní rovnováhy všech členů učitelského sboru. V obou školách pak vybrala k dalšímu sledování jednu vyrovnanou (klidnou) a jednu nevyrovnanou učitelku, které obě začaly učit ve třetím postupném ročníku. (Pro děti byly novými učitelkami, děti je ještě neznaly.) Celé sledování probíhalo od září (zahájení školního roku) do prosince. Na začátku i na konci sledování byli žáci otestováni dotazníkem zjišťujícím dětský neuroticismus (sestavil V. Smékal).

Zjistilo se, že v obou školách se třídy vedené klidnými, vyrovnanými učitelkami uklidnily (nastalo snížení počtu neurotických příznaků). Naproti tomu se třídy vedené nevyrovnanými učitelkami během tří měsíců naopak staly nevyrovnanějšími, duševní rovnováha většiny dětí se v nich zhoršila. V obou třídách vedených klidnými učitelkami se snížil neuroticismus u chlapců na 1 % hladině významnosti, u dívek na 5 % hladině významnosti.

Při další analýze výsledků dotazníku se ukázalo, že nejvýznamnější pokles byl u chlapců i dívek v položkách anxiety, u chlapců ještě v položkách motorického neklidu, u dívek v položce anxiety a nešťastnosti a subjektivně prožívané nervozity.

Naproti tomu nevyrovnané učitelky na těchto školách v tomto období velmi pravděpodobně zhoršily duševní rovnováhu dětí.

Ve třídách nevyrovnaných učitelek se v obou školách zvýšila nevyrovnanost žáků, a to jak u chlapců, tak u dívek na 1 % hladině významnosti. Došlo k výraznému zvýšení neuroticismu v položkách anxiety, (neklidného) spánku a motorického neklidu jak u chlapců, tak i u dívek.

V námi vedené a citované diplomové práci se také ukázalo, že chlapci (ve třetí třídě) jsou o něco více ovlivnitelní jak vyrovnaností, tak i nevyrovnaností učitelek než dívky.

Tento výzkum J. Procházkové naznačuje to, co všichni více nebo méně víme – že totiž duševní rovnováha mladé generace je výrazně ovlivněna duševním zdravím učitelů.

Duševní rovnováha učitelů je v dnešní době bohužel neuspokojivá. Pro podobné výzkumy lze velmi snadno vyhledat mnoho nevyrovnaných učitelů, vyrovnání jedinci mezi nimi se nám bohužel hledali jen s velkými obtížemi.

Vliv učitele na psychiku jeho žáků je určitě ještě mnohem všestrannější, než jak jsme to zatím ukázali: Kromě vyrovnanosti dítěte ovlivňuje jistě celou řadu dalších psychických faktorů, např. sebedůvěru, sebevědomí. Dítě má tendenci vycítit nedůvěru učitele k sobě samému, jeho podceňování, a to se promítne i do jeho vlastního jednání. Bylo by třeba prací, které by tyto vztahy přesně zdokumentovaly.